

(oorkonden Bergeijk en Westerhoven)

Oorkonde Henricus van Krickenbeck, seneschalk van het land en graafschap Loon op 5 oktober 1451

REGEST:

In 1451: overeenkomst tussen het land van Luik en Brabant, waarbij Luik zich terugtrekt uit Bergeijk.

Het origineel is (waarschijnlijk) verloren gegaan. In de onderstaande publicatie werd in 1826 als bewaarplaats van de oorkonde genoemd: "En original parmi les Chartres de Brabant arm(oir) 3 infra: lay. A. Liège, Los. Cotte xiiil."

De oorkonde is gepubliceerd in:

Jean Alexandre C. Buchon, Charles Du Fresne Du Cange (sieur), Geoffroi de Villehardouin, 1826, Collection des chroniques nationales francaises, volume 37, p.150 (dit werk is aanwezig in: Nationaal archief Bibliotheek, Prins Willem-Alexanderhof 20, 2595 BE Den Haag)

Toelichting op de akte van 1451 betreffende het bestuur van Bergeijk.

Auteur: D. Vangheluwe

Datum: 13 sept 2011-09-13.

Revisie:

De akte is niet teruggevonden in het archief in Luik (Archives de l'état à Liège) en evenmin in Brussel. Mogelijk is de akte verloren gegaan in de tweede wereldoorlog, toen een deel van het Luikse archief is vernietigd (zie onder de reactie van prof Louis Berkvens en emails van de archieven van Luik en Brussel).

De Brabantse vertegenwoordiger, Henrik van Eyck is ons welbekend uit de schoutsrekeningen van de hertog van Brabant (ARAB Chambre des Comptes of Rekenkamer, nu in Anderlecht?). Hij was de kwartierschout van Kempenland in de periode van 1429-1463, zoals blijkt uit de schoutsrekeningen. Van Henricus van Krickenbeck seneschalk, de vertegenwoordiger van Luikse zijde, hebben we tot op dit moment geen nadere gegevens gevonden.

Opmerkelijk is dat karren met Engels laken op weg waren in de grensstreek tussen Lommel en Bergeijk. Waar naartoe waren ze op weg? Deze grensstreek werd tot kort ervoor betwist tussen Brabant en Luik. In latere eeuwen zal het gebied bij Toorkensput betwist gebied blijven tussen de dorpen Bergeijk en Lommel (zie A. van den Boer, 1979, 'Eeuwenlange grenstwist tussen Overpelt en Lommel', in: *Te Lomelle op die Campine* 5).

Kunnen we dit transport van Engelse laken in een breder kader plaatsen? (W. Blockmans, 2010, *Metropolen aan de Noordzee, De geschiedenis van Nederland, 1100-1560*, Amsterdam, p.570-571). Hoe kan het dat de karren in Lommel, bij uitstek een Brabants dorp, zijn aangehouden door Luikenaren en waar zijn ze naartoe gebracht?

De plaats die de akte aangeeft was een grenspunt met Bergeijk, Lommel, en Luyksgestel. Het gebied werd betwist tussen Brabant en Luik. In 1451 was Bergeijk Brabants, maar Luyksgestel was Luiks gebleven. Dat laatste was anno 1451 nog niet definitief. Uit de schoutsrekeningen (tweemaal een Bergeijkse schutter gedood door Gestelnaren) kan afgeleid worden dat de inwoners van Luyksgestel zich verzetten tegen annexatie met Brabant. Ook Bergeijk was eerder Luiks gebied geweest met een gemengd bestuur dat omstreeks 1415 "de gemeinen" werd genoemd. Na 1415 krijgen Luikse bestuurders ("Luikse dienaren") vermoedelijk geen toegang meer tot Bergeijk en de schepenbank in

Eersel gaat vanaf 1429 als centraal rechtsprekend orgaan fungeren voor de volgende dorpen: Eersel, Hapert, Casteren, Hoogeloon, Duizel, Steensel, Dommelen, Westerhoven, Bergeijk. Dat zien we aan het verhuren van het ambt van vorster, dat uitsluitend vanuit Eersel gebeurde. De plaats die in de akte genoemd wordt viel in het gebied dat de getuigen van Pelt aangeven als “de gemeinen”, dus het gebied dat eerder onder gemengd Brabants/Luiks bestuur viel (D. Vangheluwe, 2010, ‘Bergeijk een tweeheerlijkheid? (1285-1469)’, *Limburg-Het Oude Land van Loon*, jrg 89 nr 4).

Het Engelse laken kwam van Antwerpen, waar de Merchant Adventurers de vrijheid kregen om Engels laken in- en uit te voeren (Blockmans p.571). Aanvankelijk (vanaf 1421) gebeurde deze invoer tijdens de vier Brabantse jaarmarkten. In Bergen op Zoom waren dat de Paasmarkt en de Koude (einde oktober en november), in Antwerpen de Pinkster- en Bamismarkt, welke laatste op 1 oktober begon. Daar kochten kooplieden uit het Rijnland en Westfalen gretig het goedkopere Engelse laken (de Hanze). Vanaf het bestand dat in 1439 met Engeland gesloten werd, verkochten de Engelsen hun laken het hele jaar door in Brabant. Een groot deel daarvan werd ingevoerd als halfafgewerkte producten, die in Antwerpen werden geveerd en geschoren naar de smaak van het continentale publiek. De karren met Engels laken die op 5 oktober te Lommel doorkwamen zijn mogelijk afkomstig van de Bamismarkt (1 oktober) in Antwerpen waar goederen werden doorgevoerd naar Duitsland (jaarmarkt van Frankfurt/ Keulen). Ze zullen vermoedelijk na hun aanhouding naar Pelt gebracht zijn en vandaar richting hun bestemming.

De akte geeft aan dat in 1451 de bestuurders aan beide zijden van de grens met elkaar in contact kwamen ondanks de recente overname van het bestuur van Bergeijk door de hertog van Brabant op de bisschop van Luik (deze dateert van na 1415). Deze overname zal de nodige wrijvingen hebben veroorzaakt tussen beide landen. Een rechtstreekse vermelding in de bronnen van deze overname is tot nu toe niet teruggevonden. Dat de overname plaatsvond is een vermoeden dat berust op indirecte aanwijzingen.

We houden ons aanbevolen voor meer aanwijzingen. Een van deze aanwijzingen zou misschien kunnen gevonden worden in de archieven van de steden Brussel, Antwerpen of Leuven. We vermoeden dat de Bergeijkse schepenen vóór 1415 afwisselend onder voorzitterschap van een Luikse en een Brabantse schout stonden. Zogenaamde Luikse vonnisbrieven werden mogelijk niet in Luik maar in Bergeijk door de Luikse vertegenwoordiger (nuncius) ter plaatse geschreven. De Brabantse rechters waren verplicht om deze brieven te gehoorzamen, maar weigerden dit soms. Als men voor deze rechtspraak op het gebied van huwelijksrecht in aanmerking wilde komen dan moest men eerst (schriftelijk) toestemming vragen bij een van de Brabantse steden, dit om misbruik van dit Luikse recht op Brabants grondgebied te voorkomen. Mogelijk zijn bij de Brabantse steden (zie boven) akten van toekenning van dit recht aan individuele personen bewaard gebleven.
./.

Bijlage

Email Luik dd 26 juli 2011

Monsieur,

Les *Chartes de Brabant* ne sont pas conservées aux Archives de l'Etat à Liège mais aux Archives générales du Royaume à Bruxelles.

Je transmets donc votre demande en copie à mon collègue M. Marc LIBERT.

Cordialement,

Sébastien Dubois

Chef de service

ARCHIVES DE L'ÉTAT À LIÈGE
79, rue du Chéra, B-4000 Liège
tél. 04.252.03.93 - fax. 04.229.33.50
www.arch.be

Email Brussel dd 26 jul 2011
AR, I, 4 nr. 2011/175

Geachte Heer,

We hebben dit document in de charters van Brabant onder deze datum niet terug gevonden. Ook in de cartularia (de oorkondenboeken) is er geen spoor.

Met vriendelijke groeten,

Marc Carnier
Algemeen Rijksarchief
Ruisbroekstraat 2-10
B- 1000 BRUSSEL
02/5137680

1. Brief prof A Berkvens

Geachte Heer,

Dank voor uw mail. Ik vrees, dat ik u niet veel verder zal kunnen helpen. Dat de beschreven oorkonde in het Luikse archief niet meer traceerbaar is, heeft vermoedelijk te maken met oorlogsschade, waarvan het AEL meer dan z'n deel heeft gehad. I.v.m. brabantse/luikse jurisdictiegeschillen is in Brussel het archief van de junta der betwiste gebieden mogelijk interessant. Dit archief is in de achttiende eeuw gevormd als achtergrondcollectie voor territoriale geschillen. Ten behoeve van dit fonds zijn sommige oudere collecties gekannibaliseerd. Voor verder onderzoek in Brabantse archieven in Brussel lijkt het me aangewezen contact op te nemen met archivariissen zoals Dr. E. Put, of Dr. M. Oosterbosch. Mogelijk kan ook m'n Tilburgse collega mevr. prof. dr. B.C.M. van Erp-Jacobs u verder adviseren.

Vriendelijke groet,

Louis Berkvens

Prof.dr. A.M.J.A. Berkvens
Bijzonder hoogleraar Rechtsgeschiedenis
Faculteit Rechtsgeleerdheid
louis.berkvens@maastrichtuniversity.nl
www.maastrichtuniversity.nl

Bouillonstraat 1-3 6211 LH Maastricht
P.O. Box 616, 6200 MD Maastricht, The Netherlands
T 043 3883061 F 043 3885247

Note: the email addresses have changed!